

שמא יקדח הגוי מעט באותו נקב וישאב משם יין. (190)

הגמרא דנה במקרים נוספים, בהם היה גוי אצל היין, מתי חוששים שנגע ביין ונסכו.

אמר רבא: זונה עובדת כוכבים, וישראל מסובין אצלה, והביאו עמם יין, המרא שרי [היין מותר].

ואין חוששים שמא נתנו לזונה הגויה לגעת ביין, דנהי דתקיף להו יצרא דעבירה, יצרא א-ו דיין נסך לא תקיף להו [אמנם תאות העריות התגברה עליהם, אך אינם מתאווים כל כך לשתות יין נסך, ואין לחוש שנכשלו בכך]. (191)

אך זונה ישראלית, ועובדי כוכבים מסובין

[אינו חושש לנקיבת חור בפקק החבית],

ומאידך, לא קיימא לן כדבריו, במה שחשש שהגוי יפתח את החבית לגמרי, ויסתמה בפקק חדש, אלא הלכתא כוותיה דרבי אליעזר דלעיל (לא' א') דלא חייש לזיופא, אינו חושש לזיוף חותם אחר, כיון שטירחה גדולה היא],

אם כן, האידנא, מאי טעמא לא מותבינן **המרא** [מדוע אסור להניח חבית יין סגורה] **ביד עובדי כוכבים?** הרי, מחד, אין אנו חוששים ל"שמא ישתום ויסתום", ומאידך, אין חוששים שמא יעשה לחבית פקק חדש?

מתרצת הגמרא: אכתי יש לחוש **משום שויכא** (189) [נקב קטן שעושים במגופת החבית על מנת להריח את היין], וחיישינן

190. עיקר הסוגיא, אימתי סומכים על חותם אחד ביין, ומתי צריך חותם בתוך חותם, נשנה לעיל לא' א', יעויין שם וכאן בדברי התוספות. ואין כאן המקום להאריך בה.

191. כתב הט"ז (יורה דעה קכט' סקכ"ד): "זהו דוקא לדין התלמוד, שהיו מרוחקים מאד מסתם יינם, והיו אוסרים אותו אפילו בהנאה.

אבל עכשיו, שאין אנו מרוחקים כל כך, שהרי מותר בהנאה, ועוד, שראינו רבו המתפרצים בעוונותינו הרבים, ואפילו אותם שאינם חשודים על הזנות נחשדים על שתית סתם יינם, וזה דבר מפורסם בכל יום להיות שהאיסור קל בעיניהם, אם כן, אותם שנחשדים על הזנות ודאי נחשדו על שתית סתם יינם. ולא נזהר ממגע הזונה שלו ביין שלו". עד כאן לשונו.

ולפי זה, מבאר החתם סופר, מובן מדוע הרי"ף השמיט מימרא זו ולא פסקה להלכה. כיון

שהיו באותו חדר, אסורות, הרי בגמרא להלן (ע' א') מבואר, שבכל מקום שהנכרי "נתפס עליו כגנב" [דהיינו, שאין לו שום הוראת היתר לגעת ביין, ואם יתפסוהו נוגע ביין ידונו אותו כגנב], אין חוששים שמא נגע, ואם כן, בנידון דידן, הרי אין לו שום הוראת היתר לפתוח חביות סתומות שהיו באותו חדר?

ותרצו: כיון שהיהודי החזיק את ידו והתיר לו למזוג לעצמו יין מהחביות הפתוחות, אינו חושש כל כך, ומתיר לעצמו לפרוץ אף את החביות הסתומות.

189. יש שגרסו [עייין בתוספות שהביא את גירסת הערוך (לא נמצא כך בערוך שלפנינו), ובריטב"א בשם הגאונים והרי"ף] "שיבא", דהיינו, נקב הנמצא במגופת החבית, ולפעמים נותנים בו מינקת (קש) ושואבים ממנו מעט יין, לטועמו. ועל שם זה נקרא "שיבא", מלשון "שאיבה".

אצלה, והביאה עמה יין, **חמרא אסור** [היין אסור]. (192)

מאי טעמא?

הואיל זזילה עליהו, בתריהו גרירא [כיון שהפקירה את עצמה להם, ודאי נתנה להם לגעת ביין]. (193)

ההוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל, על עובד כוכבים, אחדה לדשא באפיה, והוה ביזעא בדשא. [מעשה בבית שהיה מונח בו יין של יהודי, ונכנס לתוכו גוי, וסגר את הדלת בעדו. אך היה חריץ בדלת, שאפשר להציץ דרכו לתוך הבית].

לאחר מכן, כשפתחו את הדלת **אישתכח עובד כוכבים דקאי ביני דני** [נמצא הגוי

עומד בין החביות].

אמר רבא, כל דלהדי ביזעא שרי [כל החביות שכנגד החריץ שבדלת, מותרות בשתייה]. כיון שהגוי ירא לגעת בהן, פן יראוהו מבחוץ.

אך דהאי גיסא והאי גיסא [החביות הנמצאות בצדדים] אסורות אף בהנאה, שמא שיכשך בהן את ידיו וניסכן. (194)

ההוא חמרא דישראל, דהוה יתיב בביתא [מעשה ביינו של יהודי, המונח בבית בן שתי קומות] דהוה דייר ישראל בקומה עליונה, ועובד כוכבים בקומה התחתונה. והיין הונח בקומה העליונה, והיהודי השגיח עליו מלמעלה. (195)

שבזמנינו אין להקל בזה.

נידון מענין, הביא הרא"ש (שו"ת הרא"ש כלל יט אות יב, והביאו הטור יו"ד קכט): ישראל הניח יין בביתו בחלון שלא היה סגור ובא נכרי והכניס שם זונה וסגר הדלת אחריו, ואחר כך מצא הישראל יינו כמו שהניחו והתירו הרא"ש, כיון דבעבדיתה טריד [כלומר, טרוד לבעול], אין לו פנאי לנסך.

192. לדעת רש"י, בכל מקום שנאמר בסוגיין "חמרא אסור", הכונה שאסור אף בהנאה, שמא נגע בו הנכרי ונסכו. אך לדעת הראב"ד (הביאו הרא"ש סי' טז), היין אינו אסור אלא בשתייה ולא בהנאה.

193. ברש"י משמע, שהזונה מניחה להם לגעת ביין. ואף על פי ש"יצרא דיין נסך" לא תקיף לה, מכל מקום כיון ש"זילא עליהו", אינה מונעת מהם לגעת ביין. היעב"ץ מבאר, שזונה הנבעלת לגוי מתרפקת

עליו ביותר, וקשה לה לפרוש ממנו כיון שמצוי לה בכל עת. ולכן מניחה לו לנסך את היין, ולהשביע את כל תאוותו. כמבואר בגיטין (מה' א'), גבי בנות רב ינאי שנשבו, דניחא להן בנכרים, ונשמעות להם בכל דבר.

אך הרמב"ם (מאכלות אסורות פרק יב' הל' כו'), כתב שהגויים נוגעים ביין שלא מדעתה. אך היא עצמה אינה מניחה להם לגעת, משום ד"יצרא דיין נסך לא תקיף עליה". (ועיין שם בלחם משנה, ובתורת חיים בסוגיין).

194. מדובר במקרה שיש לגוי רשות להכנס לאותו בית, כגון שהונחו שם גם חביות השייכות לו. [ואכן יש מהראשונים שגרסו בגמרא "ההוא ביתא דהוה יתיב בה חמרא דישראל ודגוי"].

אבל אם "נתפס כנגב" על הכניסה, כל היין מותר, כמבואר להלן. כיון שהגוי ירא לפתוח את החביות. רש"י.

195. רש"י. ויש שפרשו (עיין לחם משנה בדעת הרמב"ם, הלכות מאכלות אסורות, פרק

[ונמצא גוי עומד בין החביות].

אמר רבא, אם נתפס עליו כנגב, כלומר, אם אינו יכול לתרץ את נגיעתו ביין, ואם יתפסוהו נוגע ביין ידונו אותו כנגב, שרי [היין מותר בשתיה].⁽¹⁹⁷⁾

ואי לא, היין אסור.

מעשה ב**ההוא ביתא**, דהוה יתיב ביה **המרא** [ביתו של יהודי, שהיה מונח בו יין].

אישתכח עובד כוכבים, דהוה קאים בי דני [נמצא עובד כוכבים עומד בין החביות].

אמר רבא, אי אית ליה לאישתמוטי, **המרא** אסור. [אם יכול למצא תירוץ לכניסתו לבית, היין אסור]. כיון שאינו חושש לנסך את היין, באומרו, אם יתפסוני, אוכל לתרץ את

פעם אחת, שמעו דיירי אותו בית קול **תיגרא,** ונפקי [יצאו לראות כמה מדובר].

קדים אתא עובד כוכבים, **אחדה לרשא באפיה.** [הגוי חזר הביתה לפני היהודי, וסגר את הדלת בערו].

אמר רבא, המרא שרי [היין מותר בשתיה].

מימר אמר, כי היכי דקדים אתאי אנא, קדים ואתא ישראל ויתיב בעליונה, וקא חזי לי. [כיון שהגוי אמר בליבו, שמא כשם שאני הקדמתי לשוב, אף היהודי הקדים לשוב, ועומד בקומה העליונה ומשגיח על היין].⁽¹⁹⁶⁾

מעשה ב**ההוא אושפיזא** [אכסניה] **דהוה יתיב ביה** [היה מונח בה] **המרא דישראל,** **אישתכח עובד כוכבים דהוה יתיב בי דני**

אותך. שכן דרך השכנים להכנס זה אצל זה.

196. יש שכתבו, שאין להתיר את היין אלא במקרה שיצאו בבהלה, ורק אז הגוי חושש, שמא מחמת הבהלה לא שם ליבו לכך שהיהודי הקדימו.

אבל אם יצאו בניחותא, היין אסור. (עיין **כסף משנה** הלכות מאכלות אסורות, פרק יב' הל' כ'). ועיין עוד בט"ז (יורה דעה קכט) ס"ק טו).

197. רש"י. אך הרמב"ם (מאכלות אסורות פרק יב' הל' כג', ובכסף משנה שם), מפרש, "נתפס עליו כנגב" פירושו, אם כשנמצא הגוי בין החביות נבהל והשתנו פניו, כאילו הוא גנב, היין מותר. שהדברים מוכיחים שמחמת אימתא לא נגע.

אך אם לא נבהל כשמצאוהו, אלא היה בוטח

יב' הל' כ'), שהיין מונח בקומה העליונה, ומדובר במקרה שהגוי נכנס לפני היהודי, וסגר את פתח החצר. ובכל זאת אין חוששים שמא עלה לקומה העליונה ונגע ביין, כיון שהגוי חושש לעלות לקומה העליונה, שמא היהודי הקדימו.

והוכרח לפרש כך, כיון שלשיטת רש"י קשה, מדוע לא אסרו את החביות שאינן כנגד החריץ שהיהודי מסתכל בו? ולכן מפרש הרמב"ם, שהיין נמצא בעליונה, ואין חוששים שמא עלה הגוי ונסכו.

ולכאורה קשה לדעת הרמב"ם, הרי ממילא היין מותר, שהרי לגוי אין היתר להכנס לביתו של היהודי, וקיימא לן שבכל מקום ש"נתפס עליו כנגב", היין מותר?

ומבאר הלחם משנה (שם), כיון שהגוי והיהודי גרים בחצר אחת, יכול הגוי לתרץ את כניסתו לבית שכנו, ולומר, באתי לביתך לבקש

עצמי. (198)

כדברי רבא!

מתרצת הגמרא: לא! היין אסור רק בראית ליה לאישתמוטי] כשיש לגוי תרוץ להסביר את כניסתו למקום היין].

מעשה בכהוא ישראל ועובד כוכבים, דהו יתיבי וקא שתו המרא] ישבו ושתו יין יחדיו].

לפתע, שמע ישראל קל צלויי בי כנישתא, קב, ואזל] שמע היהודי קול תפילה בבית הכנסת, קם והלך] והשאיר את הגוי לבדו עם היין.

אמר רבא, המרא שרי] היין מותר בשתיה].

כיון דמימר אמר] הגוי אומר לעצמו], שמא

ואי לא יכול למצא תירוץ לכניסתו, המרא שרי. היין מותר. כיון שמחמת בהלתו ודאי לא הספיק לנסך. (199)

מקשה הגמרא: מיתיבי, הלא שנינו בברייתא: "ננעל הפונדק, והתיחד הגוי עם היין, או שאמר לו ישראל לגוי, עמוד מבחוץ ושמור, היין אסור". דחיישינן שמא כיון שאמר לו "שמור" הגוי חושב שהיהודי מתכוין להתרחק מהמקום, ואינו חושש להכנס ולנסך את היין.

מדייקת הגמרא: מאי לאו, האם אין כונת הברייתא לומר שהיין אסור אף על גב דלית ליה לאישתמוטי] אפילו במקרה שאין לגוי תרוץ להסביר את כניסתו לבית היין?! ולא

199. יש לדרון, מדוע לעיל, גבי "ההוא אושפיזא", אמר רבא, שאם הגוי נתפס כגנב על הנגיעה ביין, היין מותר. ואילו כאן, אפילו שהגוי נתפס כגנב על הנגיעה, כיון שיכול לתרץ את כניסתו לבית, היין אסור?

התוספות (לעיל סא' ב' ד"ה ההוא כרכא) מבארים, יש לחלק: יין הנמצא במקום שאפשר להכנס אליו באופן חופשי, ורבים הנכנסים ויוצאים שם, כמו ב"אושפיזא", אזי, אם נתפס כגנב על הנגיעה, אינו מעז לגעת, שמא בכל עת יכנסו לשם ויראוהו.

אך, יין הנמצא בבית, אם יכול להכנס לשם ולתרץ את כניסתו, אינו חושש לגעת ביין. ולכן היין אסור.

אמנם, בדעת הרמב"ם (מאכלות אסורות פרק יב' הל' כג), נראה שלא חילק בין המקרים, ובכל מקרה אם נתפס כגנב על הנגיעה, אף על פי שלא נתפס כגנב על הכניסה, היין מותר. (ועייין בלחם משנה שם).

כגוי אשר צדקה עשה, היין אסור. דחיישינן שמא נגע.

198. הקשה רש"י: לעיל שנינו, "המניח עובד כוכבים בחנותו, אף על פי שיצא ונכנס מותר". ומוכח, שאם לא הודיעו שהוא מפליג, אף על פי שהגוי לא נתפס כגנב על כניסתו לחנות, אין חוששים שמא יגע ביין.

ואם כן מדוע כאן חוששים שמא יגע ביין, והרי לא הודיעו שהוא מפליג?

ומתוך: המניח עובד כוכבים בחנותו, כיון שנכנס ברשות, ואנו יודעים לשם מה נכנס, לכן כל זמן שלא הודיעו שהוא מפליג היין מותר. כיון שהגוי חושש לגעת ביין שמא יבא הבעלים ויראוהו.

אך כאן, כיון שנכנס שלא ברשות, ואינו חושש מבעל הבית, כיון שיכול לתרץ את עצמו, ודאי נכנס על מנת לנסך, והיין אסור.

השתא מדובר ליה לחמריה והדר אתי [פתאום יזכר ביינו ויחזור], וירא לגעת ביין. (200)

השתא מדובר ליה לחמריה והדר אתי [פתאום יזכר ביינו ויחזור], וירא לגעת ביין. (202)

מעשה בהחזא ישראל ועובד כוכבים דחו יתיבי בארבא [ישבו יחדיו בספינה], וערב שבת היה.

ואי משום שבתא? כלומר, אם תאמר שהגוי אינו ירא שהיהודי יחזור לספינה בשבת, ומנסך את היין.

לפתע שמע ישראל קל שיפורי דבי שימשי, נפק ואזל. [היהודי שמע את קול השופר המבשר על כניסת השבת, ויצע והשאיר את הגוי לבדו עם היין].

אין לחוש לכך!

אמר רבא, חמרא שרי [היין מותר בשותיה]. (201)

דהא אמר לי איסור גיורא [גר ששמו איסור], כי הוינן בארמיותן אמרינן "יהודאי לא מנטרי שבתא", דאי מנטרי שבתא, כמה כיסי קא משתכחי בשוקא [כשהייתי גוי, אמרתי לעצמי, ודאי היהודים אינם שומרים שבת באמת. שאם כן, היינו מוצאים ארנקי כסף שאבדו בשוק. אלא ודאי, שהיהודים

כיון דמימר אמר [הגוי אומר לעצמו], שמא

במהרה, ואינו חושש לגעת ביין. אך כאן, כיון שהיהודי יצא בבהלה, הגוי חושש לגעת ביין, שמא בכל רגע היהודי יזכר ששכח את היין, ויחזור לקחתו.

200. הקשו הראשונים: מדוע היין מותר, הרי שנינו לעיל "היה אוכל עמו על השלחן, והניח לגינין על השלחן... והניחו ויצא, מה שעל השלחן אסור", כיון שהגוי מורה היתר לעצמו למזוג לעמו מן היין.

201. הרא"ש (בתשובותיו, כלל יט' אות יג'), הוכיח מכאן, שגם אם עבר יום שלם על היין, כמו בנידון דידן, שעברה שבת שלמה בטרם חזר היהודי לספינה, גם כן אין לחוש לנגיעת הגוי. כיון שהוא ירא פן בכל רגע ורגע יחזור לשמור על היין.

ואם כן, מדוע בנידון דידן, שישבו ושתו יין יחדיו, ויצא, היין מותר?

202. עיין בית יוסף (יו"ד קכ"ו ו'), שאין להתיר אלא במקרה שיש דרך עקלתון שהיהודי יכול להופיע בה בלי שהגוי ירגיש בו.

התוספות, מתרצים בשני אופנים: א. במשנה מדובר כשאמר לו "הוי מוזג ושותה", ובכהאי גונא היין אסור אפילו אם לא הודיעו שהוא מפליג. אך כאן, כיון שלא אמר "הוי מוזג ושותה", היין מותר.

אמנם, בבית הנמצא בין הבתים, אין צורך בדרך עקלתון, כיון שהגוי ירא שמא היהודי נמצא בבית סמוך. אך כאן שהגוי יודע שהיהודי הולך לבית הכנסת, ולא לשום בית אחר, אילו לא תהא דרך עקלתון יכול להשמר מפניו, ואסור. (ט"ז שם).

ב. במשנה מדובר במקרה שהגוי שותה מיינו של היהודי, ולכן אפילו אם לא אמר לו "הוי מוזג ושותה", היין אסור. כיון שהגוי מורה היתר לעצמו לשתות מהיין. אך כאן מדובר במקרה שכל אחד שותה מיינו, ולכן אם לא אמר לו "הוי מוזג ושותה", היין מותר.

המהר"י בן לב, הציע חילוק נוסף: במשנה מדובר במקרה שהיהודי יצא מהמקום בלא בהלה, ולכן, הגוי סובר שהיהודי לא יחזור

שמע עובד כוכבים, ונבהל, טשא ביני דני
[רץ והתחבא בין החביות].

אמר רבא, המרא שרי [היין מותר בשתיה].

כיון דמימר אמר [הגוי אומר לעצמו], שמא
כי היכי דטישנא אנא, איטשא נמי ישראל
אחוריי, וקא חזי לי [כשם שאני מתחבא כאן,
גם היהודי נחבא מאחורי, ויראני], וירא
לגעת ביין. (205)

מעשה בהנהו גנבי, דסלקי לפומבדיתא,
ופתחו חביתא טובא [גנבים באו
לפומפדיתא, ופתחו חביות יין רבות]. (206)

אמר רבא, המרא שרי [היין מותר בשתיה].

מאי טעמא?

הרואים כסף מול עיניהם, מחללים את
השבת בעבורו].

ולא ידענא (203) שהסיבה שאין אנו מוצאים
כיסו כסף בשבת היא משום דסבירא לן
כרבי יצחק.

דאמר רב יצחק, המוצא כיס בשבת, (204)
ורוצה לטלטלו למקום סתר על מנת שיחזור
ויטלו במוצאי שבת, מוליכו פחות פחות מד'
אמות.

ולכן בנידון דידן, הגוי אינו סומך על שמירת
השבת של היהודי, וסבור שמכיון שיש כאן
הפסד ממון ליהודי, ודאי ישוב לספינה
בשבת לקחת את היין. וירא לגעת בו.

מעשה בההוא אריא, דהוה נהים במעצרתא
[אריה שאג בגת].

205. היעב"ץ הקשה, הרי אפילו בלא סברא זו,
יש להתיר את היין, כמו שמצינו לקמן בבולשת
שנכנסה לעיר בזמן מלחה, שחביות היין
טהורות, כיון שטרודים במלחמה, ואילן להם
פנאי לנסך, והכא נמי הגוי טרוד לברוח מהארי,
ואין לו זמן לנסך?

ותירץ: כאן התחדש, שגם אם הגוי סגר את
הדלת בעדו, אין חוששים שמא נגע ביין, כיון
שירא לגעת שמא היהודי אף הוא מתחבא אחר
אחת החביות.

206. במקרה זה היין היה מותר גם אילו היו
פותחים רק חביות מעטות. כיון שאנו מניחים
שהגנבים הם יהודים.

אך במקרה הבא, שבו אין רוב יהודים, צריך
לומר שפתחו חביות רבות, ואז אפשר לומר
שכונתם היתה לשם ממון, ולא על מנת לנסך.
תוספות.

203. צריך לגרוס "ואינהו לא ידעי", וכן הוא
בריי"ף וברא"ש.

204. צ"ל "המוציא כיס בשבת". דהיינו, מי
שהחשיך לו בדרך, ומצא את כיסו בבגדיו,
ורוצה להעבירו ממקום למקום, יוליכו פחות
פחות מד' אמות.

אבל המוצא כיס בשבת, שלא הגיע לידי
מבעוד יום, אסור לו להוליכו כלל. (עיי' הגהות
יעב"ץ).

אמנם, דעת הרמב"ם (הלכות שבת פרק ו'
הל' כב') שגם המוצא כיס בשבת יכול להוליכו
פחות פחות מד' אמות.

וכתב הקרבן נתנאל (על הרא"ש בשבת פרק
כד', סי' א' אות ג') שהרמב"ם גרס בסוגיין
"המוצא" ולא "המוציא". והוכיח מכאן שגם
מוצא מציאה יכול להוליכה פחות פחות מד'
אמות. ועיי' עוד בחתם סופר.

דאמר, כל מקום שהספק אינו על ה"מגע", [כגון, האם הגוי נגע ביין], אלא יש ספק על עצם הביאה למקום האיסור, טהור.

ולכן כאן, שאין לנו ודאות שהגנב היה גוי, ואם כן, יש לנו ספק על עצם הכניסה, האם נכנס יהודי או גוי, היין מותר.

דתנן במסכת טהרות (פרק ו' משנה ה'): "הנכנס לבקעה (208) בימות הגשמים, ויודע שיש טומאה בשדה פלונית, ואמר, הלכתי במקום הלז, ואיני יודע אם נכנסתי לאותה שדה אם לא נכנסתי.

רבי אליעזר מטהר, וחכמים מטמאים". (209)

משום שרובא גנבי, רוב גנבי פומפדיתא, ישראל נינהו. (207)

וכמו כן הוה עובדא בנהרדעי [קרה מקרה דומה בנהרדעי],

ואמר שמואל, חמרא שרי [היין מותר בשתייה].

אף על פי שרוב גנבי נהרדעא לא היו יהודים.

ומבאר הגמרא: כמאן? כדעת מי סבר שמואל שהתיר את היין?

כדעת רבי אליעזר.

רבי אלעזר מנחם מן שך (אבי עזרי תנינא, הלכות חמץ ומצה פרק ב' הל' יב') הקשה לפי זה, מדוע הגמרא מפרשת את דברי שמואל דוקא כדעת רבי אליעזר, הרי כאן הספק האם נכנס גוי לבית היין, ובכהאי גוונא, שהספק הוא על עצם הכניסה למקום האיסור, אף רבנן מודים שהיין מותר, והוי כמו ספק האם נכנס לבקעה? מבאר הרב שך, יסוד המחלוקת בין רבי אליעזר לחכמים הוא, שלדעת רבי אליעזר אם יש ספק על הביאה, אין זה מוגדר כ"ספק טומאה", אלא כ"ספק ביאה", וממילא לא נאמר בו הדין ד"ספק טומאה טמא", אלא מעמידים אותו בחזקת טהור.

ולדעת חכמים, כיון שודאי נכנס לרשות היחיד, אלא שיש ספק האם נכנס לשדה זו או לשדה אחרת, ואין שום נפקא מינא בין שדה זו לאחרת, רק לענין הטומאה, אזי נחשב כספק טומאה, וטמא.

מה שאין כן אם יש ספק על עצם הכניסה לרשות היחיד, אזי גם חכמים מודים שאין זה ספק טומאה אלא ספק ביאה. כיון שיש נפקא מינא בעצם הכניסה, להיכן נכנס.

207. בפשטות, נראה מדברי הגמרא שסברת "רובא גנבי ישראל נינהו" לא שייכת אלא במקום שרובא דאינשי יהודים הם, אך בעלמא (כגון בנהרדעא), ודאי אין לתלות שהגנבים היו יהודים.

ברם, מדברי התוספות (בבא בתרא כד' א' ד"ה ואצנועי) נראה, שסברת "רובא גנבי ישראל נינהו" שייכת בכל מקום. ועיין עוד בתשובות הרא"ש (כלל יט' א').

208. "בקעה", היינו שדות הרבה זו אצל זו. ונכנס לשם בימות הגשמים, שהיו כולן זרועות, ואין רבים העוברים שם, והוי כרשות היחיד. וקיימא לן (עיין פסחים יט' ב', וברש"י שם), "ספק טומאה ברשות היחיד טמא".

209. אך אם יש ספק האם נכנס לבקעה, אך לדעת רבנן טהור. כיון שעששו אין זה ספק טומאה ברשות היחיד, אלא ברשות הרבים. וספק טומאה ברשות הרבים טהור. חתם סופר. (ועיין רמב"ם וראב"ד הלכות אבות הטומאות פרק כ' הל' ט').

דשאני התם, כיון דאיכא דפתחי לשום ממונא⁽²¹¹⁾ ניש גנבים הפותחים את החביות לשם ממונן וכשרואים שיש בהן יין אינם נוגעים בו, אם כן הוה ליה ספק ספיקא.⁽²¹²⁾ ספק א: האם הגנב היה יהודי או גוי.

משום שהיה רבי אליעזר אומר (שם משנה ד'): "ספק ביאה טהור, ספק מגע טמא".⁽²¹⁰⁾

הגמרא דוחה: לא! אין הכרח להעמיד את דברי שמואל רק כדעת רבי אליעזר.

ובאחיעזר (אבן העזר סי' ז' אות ז'). ועיין עוד בחתם סופר.

211. בזמנם, מנהג האנשים היה להטמין את ממונם בחביות. ולכן אפשר לומר שהגנבים פתחו את החביות על מנת לחפש ממונן. אך בזמנינו, שלא נהגו להטמין ממונן בחביות, אין להקל ולומר שמא פתחו לשם ממונן. רא"ש (סי' יט).

212. בסוגיתנו נראה, שלדעת רבי אליעזר, ספק ביאה טהור, אפילו כשאין שם אלא ספק אחד. כגון שהשדה שבה נמצאת הטומאה מלאה כולה בטומאה, ואילו נכנס לתוכה ודאי נגע בטומאה. ורק באופן זה חלקו עליו חכמים וטימאו את הנכנס. אך באופן שיש גם ספק מגע, הוה ספק ספיקא, ואף חכמים יודו לרבי אליעזר, שהנכנס טהור. וכן מפרש רש"י בסוגיין.

אך לדעת הרשב"ם (בבא בתרא נה' ב' ד"ה ספק ביאה טהור, וכן דעת רבינו תם שם), גם רבי אליעזר מודה שאין לטהר בספק ביאה בלבד. ומדובר באופן שיש גם ספק על המגע. ואז רבי אליעזר מטהר משום ספק ספיקא. אך לרבנן, ספק טומאה ברשות היחיד טמא אפילו כשיש כמה ספיקות.

ולכאורה קשה על פירושם, מסוגייתנו, דמוכח שבמקום שיש ספק ספיקא אף רבנן מודים שהיין מותר?

אמנם, רבינו תם (שם) גרס אחרת בגמרא דידן. ולגירסתו, הגמרא סוברת אף למסקנא ששמואל סבר כדעת רבי אליעזר. אלא דקשיא

ולכן ביין נסך, שספיקו טמא, שהרי אסרו נגיעה בסתם יינם אף על פי שאין ודאות שניסכו לעבודה זרה, ומכל מקום יש כאן ספק האם היה כאן גוי או יהודי, סברה הגמרא שדין זה דומה למחלוקת רבי אליעזר וחכמים. ולדעת רבי אליעזר אין כאן ספק ביין נסך, אלא ספק מי נכנס כאן. ולדעת רבנן, כיון שאין שום נפקותא בכניסה אם נכנס לכאן או למקום אחר, אלא לענין יין נסך, הוה כספק ביין נסך, ואסור.

210. התוספות (בבא בתרא נה' ב' ד"ה רבי אליעזר) מבארים את שורש המחלוקת: קיימא לן, דספק טומאה ברשות היחיד טמא. דין זה נלמד מסוטה, האסורה לבעלה מעת שנסתרה, אף על פי שאין לנו ודאות שנבעלה. ומכאן למדנו לכל מקום שיש ספק על טומאה, (והוא הדין ספק על יין נסך מדמינן לספק טומאה), אם נמצא הספק ברשות היחיד, טמא.

ונחלקו רבי אליעזר וחכמים. לדעת רבי אליעזר, אין לך בו אלא חידוש, וכיון שבסוטה ישנו רק ספק אחד, האם נבעלה, ואין לנו ספק על הביאה, אם כן אף בשאר המקרים אין לטמא אלא באופן שאין ספק על הביאה, אך אם יש ספק גם על הביאה — טהור.

ולדעת רבנן: כל ספיקות וספיקי ספיקות שאתה מרבה ברשות היחיד, לעולם טמא. כיון שבסוטה אילולי שהתחדש לנו לטמא היתה טהורה, אם כן עכשיו שהתחדש לנו לטמאה מספק, מה לי ספק אחד ומה לי כמה ספיקות, ולעולם טמא. [ולבאר ביתר עומק את סברת רבנן, עיין שערי ישר (שער א' פרק יט'),

ישראל], אמר, עובדא הוה קמיה דרבי אלעזר, ושרא. היה מקרה כעין זה לפני רבי אלעזר, והתיר את היין.

ולא ידענא, אי משום דסבר לה כרבי אלעזר, דאמר ספק ביאה טהור. ולהלן יתבאר מדוע הוי "ספק ביאה".

אי משום דסבר, רובא דאזלי כהדי פולמוסא [רוב ההולכים עם שר הצבא] ישראל נינהו. וממילא היין מותר.

מקשה הגמרא: אי הכי [אם תאמר שרוב ה"פולמוסא" אינם יהודים, ובאת להתיר את היין משום "ספק ביאה"], וכי האי "ספק ביאה" הוא? הלא ודאי שהפולמוסא פתחו את החביות, ואם כן ספק מנגע הוא! ומדוע התיר רבי אלעזר את היין?

מתרצת הגמרא: כיון דמפתחי טובא [כיון שפתחו חביות רבות, יותר מכדי צורך שתיה], אימא, מסתבר לומר, שלא פתחו את החביות כדי לנסך, אלא אדעתא דמונא [לחפש ממון המוסתר בחביות] פתחו. ולכן, אף על פי שהספק הוא "ספק מגע", כיון שהסברא נותנת להקל, כספק ביאה דמי. והיין מותר. (215)

באור. אך אם נטלה את הקצץ מעל היין, יש לאסור משום "נצוק". תוספות. ועיין מהר"ם.

214. רש"י לשיטתו בהערה הקודמת, מפרש את הגמרא דוקא בקטנה שאינה בקיאה בטיב ניסוך. אך בגדולה, היודעת לנסך, אין להתיר את היין.

ברם, לדעת התוספות, אין חילוק בזה, וגם בגדולה היין מותר.

215. באור הגמרא על פי שיטת רש"י.

ספק ב: גם אם היה גוי, האם נגע ביין או לא.

ובכהאי גונא, לכולי עלמא היין מותר.

ב-ע מעשה בההיא רביתא [תינוקת גויה] דאישתבחה דהות בי דני [נמצאה עומדת בין חביות יין], והות נקיטא אופיא בידה [והחזיקה בידה קצץ של יין].

אמר רבא, המרא שרי [היין מותר בשתיה].

אימר, אפשר להקל ולומר, מנבה דחביתא שקלתיה [שלקחה את הקצץ מגב החבית, ולא נגעה ביין]. (213)

ואף על גב דליבא תו, אימר אתרמוי איתרמי לה. [ואפילו שלא נמצא עוד קצץ בגב החבית, שמא קרה מקרה והיה שם קצץ, ונטלתו]. (214)

והלכה כרבא, בכל המקרים המובאים לעיל.

ההוא פולמוסא [חיל צבא] דסליק לנהרדעא, ופתחו חביתא טובא [חביות יין רבות].

כי אתא רב דימי [כשבא רב דימי מארץ

לה, הרי אין כאן אלא ספק אחד, ובספק אחד מודה רבי אלעזר שהיין טמא? ומתרצת, דהוי ספק ספיקא. ולכן היין טהור. אך באמת, לדעת רבנן היין אסור אפילו בספק ספיקא.

213. כך גירסת רש"י. ולגירסתו, אפילו אם נגעה בקצץ בעודו מחובר ליין, היין טהור. כיון שאינה בקיאה בטיב ניסוך, ולא מסרה נפשא למינגע.

אך יש שגרסו, "אימא מגבה דחביתא קלטתה", דהיינו, שהקצץ נפל, והיא תפסתו